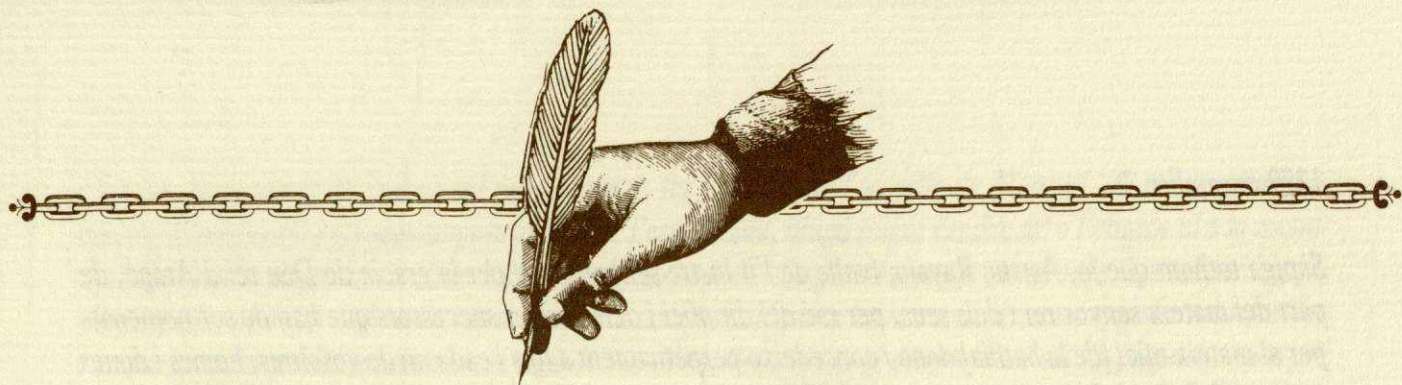

Ego Episcopus Amstelredamensis. R. A. lano p[re]s[en]s tunc n[on] fulgetur

CARTA POBLA DE PALAMÓS 1279

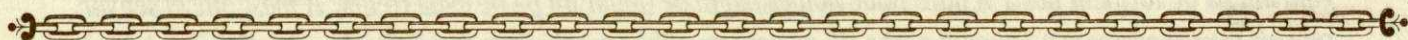
Els senyors de viles en l'Edat Mitjana concediren sovint cartes de població. De vegades ho feien a petició dels veïns; en altres ocasions per pròpia iniciativa, amb la intenció d'atreure nous pobladors.

Essencialment, consistien a alleujar les exigències senyorials corrents, sigui temporalment, sigui en forma permanent.

Pel que fa a Palamós, el rei, en concedir la Carta Pobra actua, sobretot, com a senyor de la vila, i no tant com a monarca del regne. Disposa que no hi siguin vigents mals usos i prestacions de tipus feudal.

Les cartes de població fomentaren la vida municipal i facilitaren la intervenció d'alguns veïns en la gestió dels afers col·lectius.

Sant Jordi 1991

Sàpiga tothom que jo, Astruc Ravaia, batlle de l'il.lustre senyor Pere, per la gràcia de Déu rei d'Aragó, de part del mateix senyor rei i dels seus, per raó del dit ofici i dels nostres successors que han de ser nomenats per al mateix ofici [de la batllia] dono i concedeixo perpètuament a tots i cada un de vosaltres, homes i dones presents i futurs habitants del port reial de Palamós que heu acudit i acudireu a aquest poble i que hi teniu o hi tindreu casa per a habitar-hi, és a dir, els que hi heu vingut després que el dit lloc ha esdevingut del senyor rei, que sempre vosaltres i els vostres successors que hi tinguin casa i hi facin residència, siguin immunes, lliures i francs de tota questia i tolta(1) i de qualsevol servei obligat a prestar a senyor, i d'alberga i cena i de servei d'allotjament(2) a les vostres cases, de tal forma que no sigueu obligats a rebre ningú contra la vostra voluntat a les vostres cases. A més, que el senyor rei no pugui forçar ningú de vosaltres predits a prestar obligació contra la vostra voluntat per si mateix o per altre com a fermança(3) o bé també com a principal. A més, que ningú de vosaltres predits no sigui obligat ni se'l pugui forçar a pagar lleuda(4) de qualsevol mercaderia i dels vostres propis havers que entreu o feu sortir en els dits port o poble, tant per mar com per terra. Volem però i retenim per al senyor que de totes les mercaderies i havers que compreu i vendreu dins del dit poble a pes o mesura, que en doneu lleuda com donen lleuda a Girona els ciutadans de Girona d'allò que compren i venen allí. A més, que ningú dels vostres predits no sigueu obligats a anar a la host o exèrcit ni cavalcada fora del bisbat de Girona, per mar o per terra. A més, que no sigueu obligats ni us puguin forçar a vosaltres o als vostres successors ni els vostres béns o els dels vostres a donar res per cugucia, eixorquia o intestats(5), remences de persones i entrades i eixides d'homes i dones. A més que no sigueu obligats ni us puguin forçar a donar res de les possessions que teniu al dit poble i que els marits hipotequen a les esposes o les esposes als marits per raó de dot i de donació per causa de núpcies, per raó de firma forçada(6), i que, encara que la dita hipoteca de les vostres coses no sigui firmada pel senyor o pel batlle, no obstant la dita obligació perduri per a l'esposa i pel marit. A més, que de totes les obligacions que us fareu mútuament de béns immobles que teniu o tindreu en el dit poble dels que s'hagi de prestar lluïisme(7) per raó de l'obligació, no n'hagueu de donar sinó a raó de dotze diners per lliura, i de les adquisicions dels dits béns que allí teniu i tindreu, els compradors no hagin de donar sinó només dos sous per lliura, i no es doni res més al senyor ni al batlle per raó de les esmentades obligacions o vendes. A més, que si algú, per raó de querella introduïda contra ell, ha de donar terç(8) a la cort, no hagi de donar al senyor o al batlle sinó dos sous per lliura. A més, que si algú de vosaltres és objecte de querella per part d'un altre sobre injúries o cops, i en el termini de deu dies es fa composició entre vosaltres, no sigueu forçats a donar res al senyor ni al batlle, a no ser que es vessés sang o s'haguessin tret espases. A més, que ningú de vosaltres no hagi de, ni pugui ser forçat per raó de querella posada contra algú de vosaltres, a no ser pel batlle del mateix lloc. A més, que aquells de vosaltres que venguin o facin vendre els seus fruits no madurs, com també hortalisses, no n'hagin de donar lleuda. A més, que el senyor rei i els seus siguin obligats a bastir forn a l'esmentat poble a despeses seves i a tenir-lo disposat per coure-hi pa i les altres coses que hom acostuma a coure al forn, i que vosaltres i els vostres sigueu obligats a coure-hi el pa, i doneu pel coure o puja només un pa de cada vint pans d'ordi i un de cada vint-i-cinc pans de blat; no obstant, de les panades, tortells, flaones, i de les cassoles, tant si són de peix com de formatge, ous o carn, no hagueu de donar-ne res i que els forners siguin obligats a rebre-les i a coure-les allí. Volem també fer gràcia especial als flequers que coquin allí pa de forment per a vendre'l que només hagin de donar un pa de cada trenta. A més, que el senyor rei i els seus successors no puguin posar allí magatzem públic o gabella(9) de blat ni de vi ni d'altres gèneres

i havers, sinó només de la seva sal pròpia que fa fer i portar de Torroella de Montgrí, de tal manera que, mentre el senyor rei i els seus tinguin allí sal de l'esmentada, ningú pugui vendre sal a l'engròs ni a la menuda. No obstant, ningú de vosaltres habitants allí no hagueu ni sigueu forçats a comprar la dita sal per la pròpia despesa, sinó que cada u de vosaltres pugui comprar sal per a les seves necessitats a qualsevol altre lloc i entrar-la al dit poble; no obstant, si algú de vosaltres, domiciliats al dit poble, té sal, la pugueu treure per mar i per terra i vendre-la allí on vulgueu i pugueu, fora del dit poble i del terme del castell de Sant Esteve(10). A més, que ningú de vosaltres no pugui ser marcat o penyorat(11) enlloc del regne i jurisdicció del senyor rei, per deutes o obligacions d'altri a no ser que en fossiu obligats com a principals o com a fermances, i ni en aquests casos a no ser que es trobés fadiga de dret(12) pel batlle del dit poble. A més, que el senyor rei i els seus facin i tinguin al dit poble mercat fix cada dimarts de cada setmana perpètuament; i que qualsevol que vingui al dit mercat i hi vengui o hi compri, sigui immune i lliure de tota lleuda d'allò que hi vengui i hi compri abans que el dit mercat hi sigui fet i ordenat, és a dir, els dos primers anys; però passats els dits dos anys tots els compradors i venedors hagin de donar lleuda d'allò que vendran i compraran igualment com donen lleuda els compradors i venedors a Girona, exceptuats no obstant vosaltres, habitants dits, que no heu de donar lleuda d'allò que comprareu i vendreu a no ser allò que ha estat dit més amunt. A més, que el senyor rei faci fer fires perpètuas i fixes cada any, que comencin el primer diumenge del mes de maig i durin vuit dies seguits, i que els dos primers anys no es prengui lleuda dels que vindran a les dites fires; però passats els dits dos anys tothom que vingui a les dites fires doni lleuda com els que van a les fires de Girona donen lleuda a Girona. I que tots els que vénen al dit mercat o a les dites fires hi vingui, en torni i hi estigui sota salvaguarda i seguretat, mentre porti o condueixi, o bé faci portar i conduir quelcom per a vendre, de manera que no pugui ésser marcat o penyorat per cap deute o fermança, a saber per tot el dia del dit mercat o per tot el temps de la dita fira, excepte si el contracte per raó del qual és obligat havia estat fet al mateix poble. A més, que tothom que faci contractes al dit poble trobant-se en ell, sigui obligat a complir-los pel tribunal del mateix lloc. A més, que tots els pescadors que vinguin al dit poble i hi tinguin domicili no hagin de donar sinó dos sous per la barca cada any, però hagin de donar dels peixos de tall tal com s'ha acostumat fins ara i per xàvega o bolitx hagin de donar només la meitat d'allò que s'ha acostumat a donar fins ara. A més, que tots els carrers del dit poble tal com han estat marcats o ho seran, els hagin de tenir correctament, de manera que el batlle del dit poble no pugui donar res en ells o d'ells que fos causa de destorb o d'estretor del mateix carrer, si no és amb el consens i deliberació de cinc o sis prohoms del dit poble. A més, que si algú vol establir a cens tot o part del que té al dit poble, li sigui lícit i tot el cens sigui seu; però de l'entrada en doni la meitat al senyor rei i es reservi la meitat restant. I si aquell que ha rebut l'establiment o els seus successors el venen o l'hipotequen, els lluïsmes i foriscapis(13) es parteixin per meitat entre el senyor rei i els seus i aquell que estableix i els seus, de manera que aquell que estableix i els seus successors no puguin demanar o exigir per raó de lluïsmes o foriscapi més que allò que pot demanar el senyor rei i els seus, és a dir, com ha estat esmentat, dotze diners per lliura a les obligacions i dos sous per lliura per les vendes, i que el batlle no en prengui res; no obstant puguin, el que estableix i els seus, elegir de retenir allò que s'aliena pel mateix preu que altri el podria comprar. A més, que tothom pugui moldre on li vingui bé. A més, que qualsevol foraster que vingui al dit poble o hi enviï les seves pertinences es pugui hostatjar i pugui posar les pertinences a qualsevol lloc amb acord dels propietaris dels llocs. A més, que qualsevol habitant que hi tingui domicili i hi faci contínua residència sigui immune i lliure per als deu anys que vindran, en tota la terra del senyor rei, de tota la lleuda o la part d'ella que sigui pròpia del senyor rei i que el senyor rei i els seus haurien de rebre,

de manera que no hagin, durant el dit temps, de donar res de lleudes per les seves mercaderies, excepte el dret de feudataris i parcers que han acostumat a percebre part de les mateixes lleudes, és a dir, que el senyor rei no vol donar res de la part corresponent a ells.

Fou fet això el dia tres de desembre de l'any del Senyor 1279.

(Signatura d'Astruc Ravaia, en caràcters hebreus)

Són testimonis Arnau de Bruguera, batlle de Palamós, Berenguer Pedrer, habitant de Palamós, Ramon Carbonell, de Girona, i Guillem Marquès, bonellus de Quart.

Sig + ne de Ramon d'Oscà que escrigué això per manament de Ramon de Taialà, notari públic de Girona, amb raspat i esmenat a la línia dècima, on es diu "senyor", el dia i any damunt dits.

- 1) *Quèsties i toltes* són serveis injustos exigits pels senyors feudals, com per exemple proporcionar farratge per als cavalls.
- 2) *Alberga* era el dret del senyor a allotjar-se a casa d'un vassall o de cobrar l'equivalent de la manutenció, que ací s'al·ludeix amb l'expressió *cena*. L'allotjament, en canvi, és l'obligació de donar hostalatge a soldats en temps de guerra.
- 3) *Fermança* és la paraula genuïna per referir-se a l'aval o garantia de cobrament d'un deute.
- 4) *Lleuda*: impost sobre l'entrada de mercaderies a les ciutats i viles on hi havia mercat.
- 5) *Cugucia, eixorquia i intestats* eren alguns dels *mals usos* introduïts pels senyors de la Catalunya Vella que provocaren, a fi d'eximir-se'n els pagesos de remença, la Guerra dels Remences del s. XV.
- 6) En tots els canvis de mà de béns entre vassalls, el senyor cobrava una part del preu, similar a uns drets reals. En el contracte matrimonial generalment el marit hipotecava a l'esposa la part de la seva propietat corresponent al dot rebut d'ella. Es produïa, per tant, un canvi de mà per la hipoteca i el senyor exigia de firmar el contracte (firma forçada) i d'ingressar la seva part.
- 7) El text es refereix altra vegada a obligacions o hipoteques. Els drets reals percebuts pel senyor, tan en aquest cas com en les vendes solien anomenar-se *terços, lluïsmes i foriscapis*.
- 8) El terç, que hem explicat en la nota anterior, podia haver-se de satisfer en cas de querella, davant el tribunal.
- 9) La *gabella* correspon a l'actual monopoli d'estat i a l'estanc; es tracta d'exclusives de venda de certs productes a favor de l'autoritat pública.
- 10) Recordem que el territori de la vila de Palamós fou adquirit pel rei Pere II com a terme del castell de Sant Esteve de Mar, del qual romanen restes a la vessant oriental de la platja de la Fosca.
- 11) Marques i penyores eren formes de forçar els deutors a satisfer les seves obligacions; les penyores preses eren venudes en pública subhasta fins a pagar els deutes que hom reclamava.
- 12) *Fadiga de dret* és ací un concepte anàleg al de delictes.
- 13) Sobre els foriscapis vegeu més amunt, nota 7.

Traducció al català realitzada per Josep Maria Marquès Planagumà, director de l'Arxiu Diocesà de Girona

AJUNTAMENT DE PALAMÓS

Departament de Cultura

Servei de Publicacions